

Vesa Kallio kesk ym.

Kirjallinen kysymys paikallisen ja alueellisen asiakirjallisen kulttuuriperinnön säilymisestä

Eduskunnan puhemiehelle

Muisti muodostaa ihmisen persoonallisuuden perustan. Samaan tapaan yhteiskunnan muisti muodostaa perustan sille, millainen yhteiskunta on arvoiltaan, toimintatavoiltaan ja tavoitteiltaan. Siksi on tärkeää, että tarpeeksi monimuotoinen ja edustava otos paikallisesta, alueellisesta ja valtakunnallisesta asiakirja-aineistosta tallennetaan ja asetetaan avoimesti tutkimuksen käyttöön. Ilman sitä suomalaisia yhteisöjä uhkaa muistisairaus.

Paikallisten ja alueellisten toimijoiden asiakirja-aineisto on välttämätöntä monipuolisen menneisyyden kuvan säilyttämiseksi. Suomalainen asiakirjallinen kulttuuriperintö ei voi typistyä vain valtakunnallisen tason aineistoon tai merkkihenkilöiden historiaan. On myös syytä huomata, että kansalaisyhteiskunta järjestöineen ja vapaaehtoistoimintoineen on yksi suomalaisen yhteiskunnan erityispiirre, joka hakee vertaistaan koko maailmassa. Sen tarpeeksi kattava asiakirjallinen dokumentointi niin paikalliselta, alueelliselta kuin valtakunnalliselta tasolta on kansallisesti erittäin tärkeää.

Suomessa on useita yksityisluonteista alueellista ja paikallista asiakirja-aineistoa säilyttäviä arkistoja. Yksityisten keskusarkistojen hankintapolitiikka on kuitenkin rajattu vain tiettyihin teemoihin, eivätkä ne pysty kattavaan tallentamiseen. Tärkein yksityisluontoisen arkistoaineiston vastaanottaja on ollut Kansallisarkisto. Kansallisarkisto on kuitenkin rajannut omaa yksityisen arkistoaineistojen hankintapolitiikkaansa vahvasti kansallisen tason toimijoihin. Paikallinen ja alueellinen yksityinen arkistoaineisto jäävät pahasti syrjään.

Uudessa tilanteessa kotiseutuarkistojen merkitys on kasvanut. Kotiseutuarkistoilla tarkoitetaan organisaatioita, joiden tehtävänä on 1) tallentaa toiminta-alueensa kattava yksityisluontoinen arkistoaineisto ja henkinen perinne, 2) saada se säilymään tuleville sukupolville ja 3) saattaa se käytettäväksi analogisena tai sähköisenä ja aineiston hallintajärjestelmän avulla tutkimuksen, opetuksen, harrastustoiminnan ja kulttuurisen hyvinvoinnin tarpeisiin. Suomen Kotiseutuliiton vuonna 2022 tekemään kyselyyn vastanneet 111 kotiseutuarkistoa säilyttävät mm. yli 5,2 hyllykilometriä asiakirjoja ja yli 300 000 valokuvaa.

Paikallisten ja alueellisten yksityisarkistoaineistojen suhteen on ajauduttu tilanteeseen, jossa kotiseutuarkistojen merkitys kasvaa, mutta niillä ei ole tunnustettua asemaa kansallisessa arkistojärjestelmässä. Merkityksen kasvua kuvaa hyvin, että ensimmäiset kotiseutuarkistot on juuri hyväksytty mukaan yksityisarkistojen kansalliseen hankintapolitiikkaan.

Kirjallinen kysymys KK 414/2025 vp

Kotiseutuarkistojen resurssit ja osaaminen ovat erittäin vaihtelevia ja ne kaipaavat uuteen laajentuneeseen rooliinsa entistä enemmän ohjausta ja tukea. Kotiseutuarkistojen toimintaedellytyksiä pitäisi vahvistaa, niiden säilyminen tulisi turvata ja niiden käytäntöjä olisi yhdenmukaistettava.

Suomen Kotiseutuliitto ry on pitkään tukenut kotiseutuarkistoja ohjeistamalla, neuvonnalla ja koulutuksilla. Kotiseutuarkistojen käyttöön tarkoitettu verkko-opas julkaistiin viime kesänä. Kehittämistoiminta on kuitenkin paljolti hankerahoituksen varassa. Yhteistyöllä olisi mahdollista luoda kotiseutuarkistoja hyödyttäviä pitkäjänteisiä ja kustannustehokkaita tukipalveluita, esim. yhteiset tietokannat ja digitointi.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitämme asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Millaisiin toimenpiteisiin hallitus ryhtyy sen varmistamiseksi, että tarpeeksi monimuotoinen ja edustava otos suomalaisesta paikallisesta ja alueellisesta yksityisluontoisesta asiakirjallisesta kulttuuriperinnöstä tallennetaan ja asetetaan tutkimuksen käyttöön, ja

millä tavoin kotiseutuarkistojen toimintaedellytykset turvataan uudessa tilanteessa, jossa niille on asetettu huomattavan suuri vastuu paikallisen ja asiakirjallisen kulttuuriperinnön säilyttämisessä ja tutkimuksen käyttöön saattamisessa?

Helsingissä 26.11.2025

Vesa Kallio kesk
Olga Oinas-Panuma kesk
Inka Hopsu vihr
Juha Hänninen kok